

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

únor 2022

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

odborníci i laická veřejnost se již dlouhá desetiletí ptou, jaký je ten správný recept na záchranu rozvráceného životního prostředí. Jistě, že se bude vždycky jednat o kombinaci vícero postupů, ale to správné zmatení jazyků a smyslů zafungovalo zejména ve spotřebitelské oblasti. Elektromobily, třídění odpadů, které nikdo nechce recyklovat, „přírodní“ kosmetika a mnoho dalšího. O něco zelenější alternativy naší masivní spotřeby. Spotřeby, která se už dávno vymkla kontrole. A nyní se jako osvícení věrozvěsti vrháme do plamenných diskuzí o tom, která z variant je lepší. Přitom jsme ještě nepochopili, že hlavním problémem je naše neukojitelná touha po další spotřebě. Netvrdím, že všechny alternativy jsou bezúčelné, jen to bereme za špatný konec. Jako bychom ze zatopených kajut Titanicu čerpali vodu a o několik minut odhadovali nevyhnutelné. My jsme však ještě stále ve fázi, kdy se ledovci můžeme vyhnout.

Z obsahu tohoto čísla:

Bude nastartováno ozdravení českého..	2
Pár slov o loňském počasí.....	3
Jaké budeš, Lipensko, za třicet let.....	3
Agrolesnictví - budoucnost zemědělství.	5
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	6
Vycházka (nejen) botanická na vrch.....	8
Pro věčné biologické začátečníky.....	10
Čelistnatka ptačí.....	11
Večer s dokumentem - 96. díl.....	11
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 2...	14
Čtyři důvody pro zrušení televize.....	15
Únorové zápisky Jirky Wagnera.....	17
Ruská kuchyně.....	18

Jsmo zahlceni věcmi a potřebami, o kterých nás kdosi přesvědčil, že jsou pro nás nezbytné. Ale rozhlédněme se kolem sebe. Pro starost o to všechno,

co musíme nakoupit, zkonsumovat, vyhrát... už nám nezbývá prostor na zažívání okolního světa. Ve slabších chvílích ekologického uvědomění nadáváme na politiky, úředníky a korporace, aniž bychom si dokázali uvědomit, že jsou pouze prodlouženou rukou našeho chtění. Vykonavatelé naší vůle, které řídíme penězi vytaženými z našich kapes. Ale víte co? Chtít méně není slabost, ani to neznamená ochuzování se o požitky. Naopak. Z domnělého hendikepu se stává přednost. Otevírají se nám vrátka do zahrady skutečného bytí - blíž k přírodě, naší podstatě, i těm, co tu byli dávno před námi.

Přejeme vám příjemné vyhlížení jara, váš Kompost. -jj-

Foto Monika Březinová

Bude nastartováno ozdravení českého zemědělství?

Pokud by se v "normální" době řešila změna, která může podstatným způsobem změnit podobu českého zemědělství a po-
tažmo i podobu zemědělské krajiny, patrně by jí byla věnována mnohem větší pozornost. S výjimkou podrobných informací
na serveru ekolist.cz se tak nestalo. Zprávy o projednávání podobě Strategického plánu Společné zemědělské politiky a po-
době zemědělských dotací pro období 2023-27 se tak šířily prostorem spíše vinou určité své rozdmýchané kontroverze.

Nová vláda, resp. nový ministr zemědělství Zbyněk Nekula (KDU-ČSL) kousl do kyselého jablka předchozí vládou připravova-
ného návrhu a po několika zásadních změnách s ním vyrazil "do boje" - tedy k jednacímu stolu se zástupci zemědělského
sektoru i některých neziskových organizací. Největší vášně vyvolaly zejména změny v distribuci zemědělských dotací. Tento
samotný fakt stačil ještě před doladěním finální podoby k několika věcem. Rozdělil zemědělskou veřejnost do dvou opo-
nentních skupin, do naha vysvlékl současnou podobu zemědělského financování a také ukázal, jakých postupů jsou některé
skupiny při obhajobě svého byznysu schopny použít.

Že je české zemědělství postaveno z větší části na bezuzdném drancování krajiny, půdy a ostatních zdrojů až na samou hra-
nici možností, je již dlouho známou skutečností. Stejně tak jako potřeba něco s tím dělat. A samozřejmě nikdo není naivní,
aby si myslel, že se celá věc vyřeší sama, časem nebo libovůlí zúčastněných. Přece jenom se pořád jedná o způsob podnikání

Foto -jj-

řízený neúprosnými tržními principy. Ty jsou však z pod-
statné části ovlivněny zemědělskými subwencemi, jež
mají dorovnávat nerovnosti na evropském i světovém
trhu. Není tajemstvím, že doposud finanční podpora na-
hrávala a určitým způsobem zvýhodňovala spíše větší
hráče. A tento princip byl minulou vládou dále prohlubov-
ván ve prospěch největšího českého agroholdingu.

Nová vláda se ve shodě se svým programovým prohláše-
ním snaží o určité narovnání či úpravu, kdy by si oproti
současnému stavu mohli polepšit ti, kteří hospodaří na
menších a středních půdních výměrách - tedy menší ze-
mědělské podniky, rodinné farmy, soukromí zemědělci
atd. Zároveň by se doposud velmi štedrá podpora největ-
ších podniků a různých zemědělských konglomerátů o
něco snížila. Není těžké si domyslet, že by to mohlo zna-
menat počátek dlouhého a složitého procesu ozdravová-
ní české krajiny. Ve hře je také např. zřizování a podpora
mimoprodukčních zemědělských ploch nebo větší pod-

pora ekologického zemědělství (až 25 % celkové rozlohy zemědělské půdy v roce 2030). Stejně tak jako si není těžké domys-
let, komu navrhované změny nehrají do karet.

Jablkem sváru byly zejména následující body návrhu (některé byly v průběhu projednávání ještě upraveny):

- změna v tzv. redistributivní platbě (na prvních 150 hektarů) - z původně navrhovaných 30 % z celkové přímé platby došlo ke kompromisu ve výši 23 % (v návrhu minulé vlády to bylo pouze 10 %)
- k původně navrhovanému zastropování přímých plateb nakonec nedojde
- dojde k zastropování výše investiční dotace na 30 milionů Kč (v minulosti to bylo až 150 milionů)

Zemědělská veřejnost se jak mávnutím kouzelného proutku rozdělila do dvou názorových táborů, které jen velmi obtížně hledaly společnou řeč a docházely i k jiným faktickým závěrům (viz [zde](#) vs. [zde](#)). Samozřejmě, že problematika není černobílá a je daleko složitější než jen těchto několik málo bodů, ale pravdou zůstává, že veškerá diskuze se smrškla právě na licitování o směrech a objemech budoucích finančních toků. Neoficiálním mluvčím skupiny menších zemědělských podniků se stala Asociace soukromého zemědělství, která k situaci svolala tiskovou konferenci ([zde](#)), kde se snažila svůj výklad osvětlit. Na druhé straně zájmy velkých zemědělských podniků hájily dvě instituce - Agrární komora ČR a Zemědělský svaz ČR. Nejen že využívaly o poznání ostřejší rétoriku, ale vypustily do světa podle mého názoru demagogickou kampaň o konci naší konkurenceschopnosti, soběstačnosti a faktické likvidaci českého zemědělství (viz např. [zde](#)). První jmenovaná organizace svolala na 11. ledna demonstraci před Úřadem vlády. Její nátlakovou podobu, pochybnou úroveň i angažovanost demonstrantů zhodnotila druhá strana prostřednictvím uniknuvších materiálů včetně manuálu pro účastníky (viz [zde](#)). V rovině čísel vyvrací argumentaci o pohoršení si všech zemědělců známý sedlák Daniel Pitek ([zde](#)).

Vše tak z mého pohledu připomíná spíše hru o zachování stávajících podmínek vyhovujících zejména těm největším zemědělským holdingům a o nedotknutelnost penězovodů, které jsou už dlouhá léta otevřené a umožňují negativní vývoj české krajiny započatý socialistickou kolektivizací.

Návrh teď čeká odeslání k Evropské komisi. Osobně doufám, že pomůže nastartovat změny, které jsou pro české zemědělství nezbytné. Pokud by se podařilo naplnit i ostatní body programového prohlášení nové vlády (ukončení podpory biopaliv první generace a bioplynových stanic, zmenšení osevních ploch v erozně ohrožených oblastech nebo podpora zakládání krajiných prvků), mohlo by se jednat o změnu kurzu, který doposud znamenal alarmující úbytek biodiverzity zemědělské krajiny, devastaci půdy nebo zhoršování kvality potravin. To vše by mohlo začít u lepší podpory těch, kteří mají k půdě, na které hospodaří, nejbližší vztah. -jj-

Pár slov o loňském počasí

Tak jaký byl vlastně ten rok 2021 z pohledu klimatického? Tedy tady u nás, ve středním Pootaví. (Dále uvedené údaje o teplotách a srážkách jsou z amatérské meteostanice Horažďovice.) Zima nijak tuhá, ale přece jen mrazivá. Dobré bylo, že skoro celý leden až do poloviny února ležel sníh. Ne moc, ale aspoň k těm 10 cm. Zima vrcholila v půli února, kdy ve dnech 12. až 15. února noční mrazy dosahovaly až k $-19\text{ }^{\circ}\text{C}$. Hned po silných mrazech se na konci února výrazně oteplilo (18. 2. už $12\text{ }^{\circ}\text{C}$). Ale březen už byl zase průměrný, duben spíše chladnější. Co během jara začínalo chybět, byla vláha. Duben se stal dokonce nejsušším měsícem roku (jen 17 mm srážek)! Ani květen nezačal v tomto smyslu dobře. Byl sice také chladný (menší výpar), ale stejně sucho se zvětšovalo. Zvrat přišel ve dnech 12. - 14. 5., kdy za necelé tři dny napršelo 73 mm, což jindy naprší za celý květen. Květnový úhrn 135 mm byl dvojnásobkem normálu. Srážkové hody pak pokračovaly v červnu, který byl velmi teplý (průměr $19,3\text{ }^{\circ}\text{C}$, což bylo $3,3\text{ }^{\circ}\text{C}$ nad dlouhodobým normálem). Vydatné bouřky lokálně přinášely množství srážek. Za červen napršelo 169 mm! Víc než dvojnásobek obvyklého přidělu. Teplotně průměrný červenec ještě přidal další vláhu nad svůj průměr. Od srpna do prosince se teploty i srážky pohybovaly kolem normálu. Zaujaly až velké výkyvy teplot v závěru prosince: 23. 12. mráz $-8\text{ }^{\circ}\text{C}$, na Štědrý den $+9\text{ }^{\circ}\text{C}$! Pak pokles na nulu, sníh - a na Silvestra dokonce $+13\text{ }^{\circ}\text{C}$!

Průměrná roční teplota byla $8,3\text{ }^{\circ}\text{C}$, což odpovídá dlouhodobému průměru. To je výrazně méně než v minulých letech (roky 2014-2020 měly průměrné roční teploty $8,9$ až $10,0\text{ }^{\circ}\text{C}$!). Srážkově byl loňský rok výrazně nadprůměrný: 759 mm (normál 600 mm).

Podobně jako předtím rok 2020 (744 mm). Po suchých letech 2015, 2018, 2019 je to žádoucí změna. O suchu v krajině se už nedalo mluvit, příznivě se srážky projevíly konečně i ve spodních vodách. Letos jsem na prameni Sv. Anna u Horažďovic naměřil v září hodnotu $3,4\text{ l/s}$, více bylo naposled v prosinci 2013! Ale pořád průměrná roční vydatnost tohoto hlubinného pramene dosahuje jen asi 75 % dřívějšího normálu.

Shrnutí: Rok 2021 byl teplotně normální, srážkově výrazně nad průměrem. Obojí jsme přivítali. Příroda také.

K fotografii: Tohle vypadá jako výbuch atomové bomby nebo jako zničující tornádo. Ale je to jen obyčejná odpolední letní bouřka nad Radomyší, pozorovaná od Horažďovic dne 22. 8. 2021. *Jiří Wagner*

Foto Jiří Wagner

Překopávky

Jaké budeš, Lipensko, za třicet let ode dneška?

Od počátku 90. let minulého století se kraj kolem Lipna překotným tempem mění. Se změnou režimu v r. 1989 odpadla omezení vyplývající z těsné blízkosti kdysi přísně střežené státní hranice a zlepšil se vzhled obcí, na druhé straně však zanikla velká část zemědělských podniků i drobného místního průmyslu a s nimi zmizela pracovní místa pro trvale žijící obyvatele. Zdaleka nejzřetelnější je ovšem proměna krajiny. **Původně volná venkovská krajina,**

Foto Pavla Setničková

jako stvořená k poklidné rekreaci, se stává obětí rozvoje průmyslové turistiky a je stále rychleji zastavována megalomanskými rekreačními komplexy, které připomínají spíše satelity kolem velkých měst než prostor pro osvěžení těla i ducha.

Před třiceti lety bylo snadné uvěřit tehdejším developerům, že orientace na masovou turistiku je známkou pokroku, přinese oblasti prosperitu a vytvoří nové pracovní příležitosti. Dnes už zní tyto sliby poněkud nepřesvědčivě: počty trvale žijících obyvatel v polipenských obcích přes bouřlivý rozvoj turistiky stagnují nebo dokonce klesají a místní jsou často nuceni hledat práci v sousedním Rakousku a Německu. Velká část volné krajiny na levém břehu už byla zástavbou znehodnocena. **Absurdně vysoký počet návštěvníků v letní sezóně, každoroční přibývání horkých dnů kvůli klimatické změně a snížení samočisticí schopnosti vody v důsledku ničení pobřežních biotopů zástavbou - to vše přispívá**

k rapidnímu zhoršování kvality vody v jezeře. Přesto odhodlání developerů nepolevuje. V blízké budoucnosti má na levém břehu Lipna vyrůst dalších více než 10 rekreačních komplexů na ploše přesahující 200 hektarů a vzniknout přibližně 4500 rekreačních lůžek.

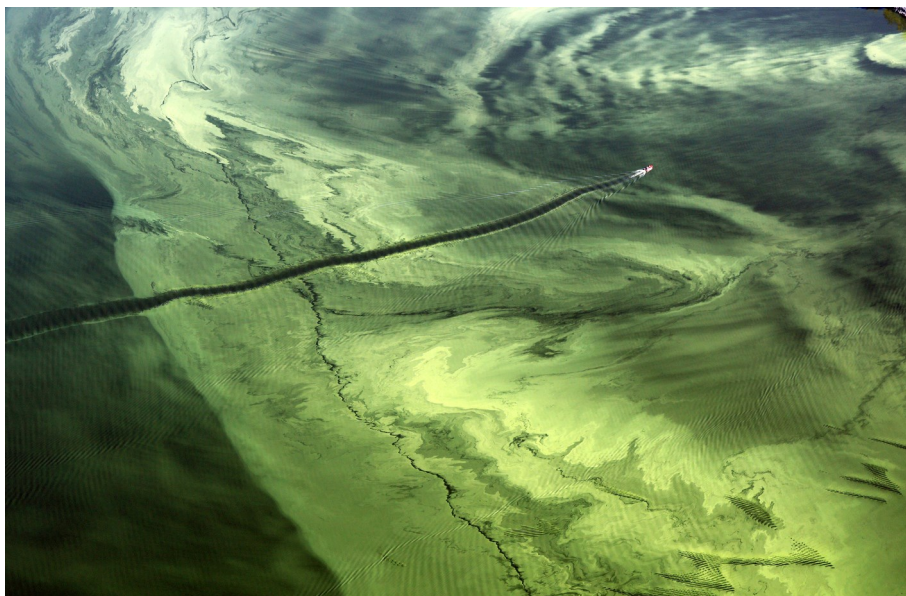
Takto pojatý turistický ruch může paradoxně v dohledné době zničit sám sebe a zároveň vést k ekonomickému i environmentálnímu kolapsu celé oblasti. Již dnes je patrný odklon některých tradičních návštěvníků tohoto regionu, protože jim přestává nabízet to, co zde kdysi v hojné míře nacházeli: klidnou rekreaci v malebném přírodním prostředí a odpočinek od ruchu městského života. Až na Lipensku skončí „zlatá turistická horečka“, přesunou investoři, kteří ne náhodou žijí jinde a jinde tráví i svou dovolenou, své zde vydělané peníze do jiných regionů, které ještě stále budou, jak sami s oblibou říkají, „mít potenciál“. **Místní se budou muset odstěhovat nebo živořit ve zničeném prostředí.**

Nic z předchozích řádků by nemělo být vnímáno jako útok na turistiku jako takovou. Rekreace je s Lipnem nerozlučně spjata už od vzniku přehradní nádrže na konci 50. let. Jde jen o to, **aby nebyly nevratně překročeny únosné limity, aby rozumně pojatá měkká turistika bez devastujících účinků mohla na Lipensku fungovat mnoho dalších desetiletí.**

Že je současný vývoj dlouhodobě neudržitelný, si začínají pozvolna uvědomovat i některé orgány státní správy. V roce 2021 tak například vznikla **Územní studie krajiny Jihočeského kraje** [F \(gov.cz\)](http://F.gov.cz), která, mimo jiné, zdůrazňuje, že v lipenské oblasti je třeba chránit stávající lesní komplexy a rozsáhlé mokřadní a rašelinné plochy i mimo území CHKO, respektovat stávající prvky volné krajiny, důraz klást především na nepobytové rekreační aktivity bez areálových zařízení a staveb s negativními vlivy na přírodu a krajinu, chránit krajinu v okolí vodní nádrže Lipno před expanzí výstavby velkoplošných rekreačních areálů, prioritně využívat stávající objekty a snížit riziko rozrůstání sídel do krajiny novou výstavbou.

S těmito zásadami jsou ovšem současné územní plány polipenských obcí v příkrém rozporu. Ti, kdo je mohou uvést v soulad s výše zmíněnou studií i zdravým rozumem, jsou zastupitelé jednotlivých obcí. Veřejnost jim to ovšem musí důrazně připomínat. Pomoci v tom mohou již existující a nově vznikající spolky působící na Lipensku a významnou měrou k tomu **mohou přispět všichni občané**, jimž se současný vývoj na Lipensku nelíbí, a to **podpisem petice, která je v elektronické podobě k dispozici na stránkách spolku [Záleží na každém podpisu, a čím více jich bude, tím větší bude naděje na změnu k lepšímu. V sázce je hodnota a krása Lipenska, jak jsme je znali, i jeho budoucnost nejen za dalších třicet, ale i za sto let.](http://Lipensko pro život (lipenskoprozivot.cz).</p></div><div data-bbox=)**

Za spolek Lipensko pro život, z.s. Ing. Pavla Setničková, předsedkyně spolku

Vodní květ v nádrži Lipno u Dolní Vltavice, foto Petr Znachor

Agrolesnictví – budoucnost zemědělství?

V tomto článku bych vám ráda představila možnou alternativu ke konvenčnímu způsobu zemědělství. Jednu z možností, jak by bylo možné stav naší krajiny a způsob zemědělského obhospodařování zlepšit. Co si vlastně pod pojmem „agrolesnictví“ představit? Agrolesnictví (ALS) je způsob obhospodařování zemědělské půdy, který má za cíl navrátit stromy a keře do zemědělské krajiny při současném zachování produkce jednoletých plodin (pšenice, brambor, řepky...) anebo pastvy zvířat. Stromy a keře jsou pěstovány v řadách (alejích) s rozestupy mezi jednotlivými řadami tak, aby umožnily obhospodařování jednoletých zemědělských plodin standardní zemědělskou technikou.

Vodní eroze na zemědělské půdě, foto archiv VÚMOP

Komerční účely bude dřeviny pěstovat. Výběr účelu a druhu dřeviny má vliv na plán faremních činností a budoucí zisky.

Komerční cíle pěstování dřevin:

- dřevo vysoké kvality pro výrobu nábytku, hudebních nástrojů apod.
- ovocné dřeviny a ořešáky za účelem přímého prodeje nebo zpracování plodů
- rychle rostoucí dřeviny pro produkci palivového dřeva a štěpky
- specializace na zeleninu, drobné ovoce, léčivé rostliny nebo houby apod.

Mezi jednotlivými cíli jsou velké rozdíly zejména v množství potřebné práce a péče o dřeviny, ale také v době návratnosti investice a výši zisku.

Ekonomické, sociální a kulturní přínosy agrolesnictví

Z ekonomického hlediska je největším přínosem diverzifikace produktů, a tedy i diverzifikace příjmů. Farmář není tolik závislý pouze na několika málo druzích pěstovaných plodin. Díky tomu se snižuje riziko většího výpadku příjmů z jedné plodiny. Vyšší diverzita vede k vyšší efektivitě systému a ekonomické stabilitě (vyvažování úspěchů a neúspěchů jednotlivých produktů). Důležité je samozřejmě správné dlouhodobé strategické plánování a management farmy.

A jaké jsou konkrétní možnosti rozšíření a diverzifikace činností? A jaké jsou vlastně sociální a kulturní přínosy? Např. pořádání samosběrů vypěstovaného ovoce, ořechů nebo zeleniny. Tato forma sklizně podporuje komunitu, snižuje náklady na sklizeň vlastními zaměstnanci a také mizí nutnost vypořádat se s dalším zpracováním. Pokud ale farmář chce, může samozřejmě své výpěstky dále zpracovat např. na kompoty, marmelády apod. Třetí variantou je prodej dalším zpracovatelům nebo dodávky čerstvých plodin do obchodů. Vše dohromady lze pak spojit ve formě nabídky agroturistiky, která se v posledních letech stává velmi vyhledávanou formou dovolené.

Ekologické (environmentální) přínosy agrolesnictví

- Stromy:
- pomáhají cyklu uhlíku – ukládají uhlík do biomasy
 - rozdělí rozsáhlé monokulturní půdní bloky a vytvoří tak nové biokoridory pro volně žijící živočichy a přirozeně krajinu „zkrášlí“
 - propojují ekologické vazby v celé krajině
 - mají vliv na efektivnější management živin – stromy mají kořeny hlouběji, mohou využívat živiny, na které ostatní plodiny nedosáhnou; mohou čerpat zbytkové živiny, které nejsou spotřebované zemědělskými plodinami

ALS můžeme rozdělit na dva hlavní typy:

Silvo–pasevní (pěstování dřevin na trvalém travním porostu + pastva zvířat)

Silvo–orebné (pěstování dřevin na orné půdě + produkce jednoletých zemědělských plodin)

V ALS mohou být vysazovány různé druhy dřevin.

Farmář se musí nejprve rozhodnout, pro jaké komerční účely bude dřeviny pěstovat. Výběr účelu a druhu dřeviny má vliv na plán faremních činností a budoucí zisky.

Silvo-pasevní typ ALS, foto Tereza Humešová

- tvoří novou organickou hmotu – opadem listů, odumíráním kořenů
- zvyšují biodiverzitu – mohou na nich hnízdit ptáci, poskytují útočiště hmyzu, poskytují nektar pro včely...
- mají protierozní efekt, a to jak proti vodní, tak i větrné erozi; omezují splach chemických látek z polí do vodních toků
- mají příznivý vliv na různé vlastnosti půdy (úrodnost, provzdušnění, průtok vody)
- na pastvinách zlepšují komfort pro zvířata, vytvářejí stín jako ochranu před sluncem, ochrání před silným větrem a v případě ponechání k okusu zpěstřují jejich jídelníček
- transpirují – mají vliv na malý vodní cyklus a tím ovlivňují nejen místní klimatické podmínky = udržují stáječší klima a snižují teplotní extrémy a stres pro rostliny

Silvo-orebný typ ALS - sklizeň ozimé pšenice, foto Tereza Humešová

snížení vstupních nákladů mohou mít vliv zejména dotace, které se chystají v ČR od roku 2023 na vybrané ALS.

Dalším omezením jsou požadavky na správný management. Farmáři musí nabýt nové znalosti a dovednosti zejména v oblasti správné péče o stromy a správného založení ALS.

Na ochotu k založení nových ALS může mít vliv také nedostatek pracovníků a odborníků na trhu práce. Problémy s pronájmem půdy na dobu určitou může vyřešit uzavření nových pachtovních smluv, kde bude majitel pozemků s novým využitím pozemků souhlasit. K tomu je potřeba osvěta vlastníků půdy o pozitivních přínosech ALS.

Jako překážka je vnímáno také to, že ne všechny přínosy ALS se dají vyčíslit v penězích. Ekonomické vyhodnocení přínosů je pak zkreslené, neboť vyčíslení pozitivních externalit je komplikovanější - např. ocenění navýšení biodiverzity, snížení eroze apod.

Problémy mohou nastat také při zakládání ALS. Výsadba stromů na otevřených lánech polí vystavených všem povětrnostním vlivům má za následek špatné ujímání a počáteční špatný růst. V plně zapojeném ALS pak může docházet ke konkurenci o živiny, vodu, prostor a světlo mezi dřevinami a plodinami. Vše je ovlivněno tím, z čeho se ALS skládá a jak správně je založen.

Kde můžete najít více informací

Různé případové studie a příklady dobré praxe vybraných zemědělských systémů v Evropě, které vznikly v rámci mezinárodních projektů, naleznete zde: [AGFORWARD](#) (EN), [AFINET](#) (EN), [AGROSY](#) (CZ), [EURAF](#) (EN).

U nás v ČR se rozvoji a osvětě těchto systémů věnuje Český spolek pro agrolesnictví. Na [jeho webu](#) naleznete informace v českém jazyce. Zejména doporučuji novou didaktickou pomůcku „[Když se řekne agrolesnictví](#)“, která přináší stručně a přehledně všechny informace o tomto způsobu hospodaření. **Tereza Humešová**

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

17. díl – Skladování a konzervace potravin

Odhaduje se, že celosvětově se 1/3 až 1/2 veškerých potravin znehodnotí/vyplývá/vyhodí. Tato škoda na samotných potravinách má samozřejmě dalekosáhlé následky. Dochází totiž k vyplývání 1/3-1/2 veškerých energií a zdrojů, které jsou k produkci takového objemu potravin potřeba. A to je v období environmentální krize a nedostatku zemědělské půdy velmi závažná věc. Jídlo je znehodnocováno ve všech fázích produkčního a spotřebitelského řetězce. Jedním z podstatných dílů je také skladování, resp. jeho špatné způsoby, které vedou k velkým ztrátám. A právě na to se zaměříme v dnešním díle seriálu.

Zpracování potravin a jejich následné dlouhodobé skladování slouží nejen k prodloužení trvanlivosti a zpracování přebytků, ale také ke zvýšení soběstačnosti a právě k minimalizaci plýtvání. Úzce souvisí s plánováním jídelníčku, a tak může náš způsob stravování i celkově ozdravit a zefektivnit.

Konkrétní postupy volíme s ohledem na druh suroviny, akceptovatelnou ztrátu živin a předpokládanou délku uchovávání. Z všeobecného pohledu však výhody následujících způsobů konzervace vždy převažují. Nesmíme totiž zapomenout, že nejsme tolik odkázáni na nákup průmyslově zpracovávaných potravin, které jsou dražší, s obsahem živin na tom mohou být ještě daleko hůře a trvanlivosti je u nich dosahováno i za použití chemie.

Mražení

Mražení potravin by mělo být chápáno jako mezistupeň mezi krátkodobým uchováváním a dlouhodobým skladováním. Do určité míry se může jednat o nouzové rychlé zpracování přebytků úrody apod. Každopádně by nemělo být považováno za zpracovávání a skladování zbytků, což je neefektivní, hygienicky rizikové a většinou stejně končí likvidací potravin. Na druhou stranu při dobrém plánování může být mražení dobrým způsobem pro střednědobé skladování některých surovin - ideálně pro zimní období. Všeobecně se nedoporučuje mražení na dobu delší než 1 rok; i při takto nízkých teplotách v potravinách probíhají degradační procesy a trvanlivost je omezená. Pro mrazák jsou vhodné mechanicky a/nebo tepelně zpracované polotovary běžných surovin - ovoce, zelenina, houby, bylinky..., případně suroviny, které se nedají konzervovat žádným z ostatních způsobů. V střednědobém horizontu je mražení vhodné i z výživového hlediska - čerstvé a rychle zamražené suroviny si zachovávají podstatnou část vitamínů. Je výhodné i pro tzv. ekonomické vaření, kdy připravujeme velké množství základní potravin (např. luštěniny), ze kterého pak po jednotlivých porcích chystáme finální pokrmy.

Mražení je samozřejmě náročné na elektrickou energii. Při výběru a provozu mrazničky přihlížíme k všeobecným ekospotřebitelským doporučením. Ideálně před naskladňováním nové várky potravin provedeme odmrazení, které koriguje spotřebu el. energie.

Sušení

Sušení je procesem konzervace, který může výrazně prodlužovat trvanlivost potravin. Dá se využít u podobných surovin jako u předchozího procesu, je však třeba počítat s tím, že výrazně snižuje množství některých živin (zejména vitamínů). Oproti mražení však nabízí stabilní způsob skladování v delším časovém horizontu. Ztráta vitamínů je menší při rychlejších postupech za využití sušiček. Při sušení na vzduchu/slunci je úbytek vyšší, nedosáhneme požadovaného snížení vlhkosti a trvanlivost je kratší. Podstatné je uchovávání výsledného produktu v hermeticky uzavíratelných (nejlépe skleněných) nádobách. Potravina nepřijímá zpět vzdušnou vlhkost a je chráněna před škůdci. Tato zásada samozřejmě platí i při nákupu a skladování suchých potravin. Invaze nejčastějších potravinových škůdců - zavíječů - má na svědomí značnou část našeho plýtvání.

Foto -jj-

technologického postupu) a také zachování podstatné části důležitých živin - zejména vitamínu C. Důležitým bonusem jsou bakteriální kultury s pozitivním účinkem na náš zažívací trakt.

Dlouhodobé skladování

Je možné využít u některých plodin pevné struktury, odolné slupky a nízkého obsahu jednoduchých sacharidů (brambory, kořenová zelenina, dýně...). Nezbytné jsou vhodné mikroklimatické podmínky, které nejsou pro všechny plodiny totožné. Za ideálního stavu je možné tímto způsobem u základních surovin překlenout celé zimní období. Klíčové je u uchování sadby.

Foto Lucie Medková

Zavařování

Jedná se o sterilizaci vysokou teplotou, která je využitelná pro specifické plodiny nebo dlouhodobé uchovávání hotových pokrmů. Daní za trvanlivost v řádech mnoha let je snížená kvalita a výživová hodnota potravin. Jde tedy spíše o vytváření "železné" zásoby a takové pokrmy by neměly tvořit významné zastoupení v našem jídelníčku. Nezbytný je správný technologický postup, v opačném případě dochází ke značným ztrátám.

Kvašení

Tento postup je fakticky chemickou konzervací přirozenou cestou. Kvasit je možné širokou škálu výchozích surovin (podmínkou je určité zastoupení sacharidů). Výhodou postupu je relativně dlouhá trvanlivost (v závislosti na zvoleném typu kvašení a správnosti

Specifickým způsobem "skladování" je ponechání některých druhů odolných hlíz v zemi a jejich sklizeň v zimním období. Zejména to platí pro topinambury, které přečkají i poměrně hluboké mrazy (viz Kompost [č. 1/2021](#)). V zimě můžeme sklízet i některé druhy a speciální odrůdy listové zeleniny (viz např. [zde](#)). -jj-

Vycházka (nejen) botanická na vrch Kuřidlo

Kuřidlo (546 m n.m.) bezesporu patří mezi kopce výrazně dominující panoramatu, které se každému nabízí při pohledu směrem severně od středu Strakonice. Jedná se o lokalitu mezi místními velmi dobře známou, která představuje oblíbený cíl mnoha vycházek, individuálních i kolektivních běžeckých akcí, a také výprav houbařských či přírodovědných. Vrch je dobře přístupný po několika cestách ze všech možných stran, proto určitě není nutné se striktně držet zrovna popisu trasy nastíněného v tomto článku. Ten pak čtenáři můžou chápat spíše jen jako návrh nebo inspiraci...

Naši dnešní výpravu za krásami Kuřidla zahájíme na návsi ve Starém Dražejově, kam nás dopravil některý z autobusů strakonické MHD (linka č. 1 nebo č. 2). Tato dnes značně rozlehlá a lidnatá vesnice, již dlouho jedna z místních částí našeho města, je v písemných pramenech poprvé zmíněna (tehdy ještě pouze jednoduše jako Dražejov) k roku 1543, kdy náležela ke střelskému panství. Osada leží v nadmořské výšce 430 metrů při západním úpatí Kuřidla. Avšak než se k němu vydáme, můžeme si na návsi ještě prohlédnout památkově chráněnou kapli z roku 1812, kvalitní stavbu ve stylu zlidovělého baroka, a rovněž pomník padlým v 1. světové válce.

Náves můžeme opustit ulicí, jež z jejího východního okraje stoupá mezi protilehlými domy č. p. 19 a 20 přímo vzhůru a končí před místním vodojemem. Od něho pak půjdeme dále rovně směrem k východu, přičemž mineme jihovýchodní cíp vršku Opeřová a budeme pokračovat jakoby k osadě Habeš. Tam ovšem tentokrát nedorazíme, protože z hlavní cesty odbočíme do lesa, jakmile po své pravici uvidíme snad každému milovníku přírody dobře známou ceduli s malým státním znakem na zeleném podkladě. Tímto jsme totiž informováni, že jsme zrovna stanuli nejenom na okraji severního svahu Kuřidla, ale zároveň i na území přírodní rezervace o celkové ploše zhruba 8,8 ha, kterou pod ev. č. 976 vyhlásil 1. prosince 1985 tehdejší ONV Strakonice. Od severní paty kopce až na samotný jeho vrcholek sice budeme muset překonávat poněkud prudší stoupání, přesto však určitě nebude třeba této námahy litovat, obzvlášť vypravíme-li se sem někdy ke konci května či v červnu, kdy v dotyčné oblasti rozkvétá nejvíce zajímavých a někdy značně vzácných rostlinných druhů, jež koneckonců představují jeden z hlavních důvodů její ochrany.

Při troše štěstí můžeme už celkem brzy narazit na exempláře krásně kvetoucí a silně ohrožené orchideje okrotice červené (*Cephalanthera rubra*) a několik trsů vikve lesní (*Vicia silvatica*), bobovité rostliny s půvabnými květy, jejichž pavézu a křídla zdobí nápadné nachovofialové vzory na bílém podkladě. O něco výše ve svahu se občas dá najít osamělý keřík rulíku zlo-mocného (*Atropa belladonna*) z čeledi lilkovitých (*Solanaceae*), v tuto dobu s rozvitymi pětičetnými kalichovitými květy hnědofialové barvy. Nechvalně proslulé smrtelně jedovaté černé bobule s kovovým leskem, lidově nazývané např. "čertovy třešně" nebo "oči krásné paní", se na něm objeví později, zpravidla ke konci léta či teprve na podzim. Skoro pod vrcholovou partií si pozorný člověk může v lesní hrabance povšimnout roztroušeně rostoucích a neobvykle vyhlížejících (jakoby zhotovených z vosku) žlutohnědých květenství další z orchidejí, která nese stejně nezvyklé jméno - hlístník hnízdák (*Neottia nidus-avis*). Ze zástupců čeledi vstavačovitých (*Orchidaceae*) lze ještě najít - ovšem jen sporadicky - kruštík širolistý (*Epipactis helleborine*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*), okrotici bílou (*Cephalanthera damasanium*), znovu potom okrotici

Hlístník hnízdák, okrotice červená, foto Alan Šturm

Při troše štěstí můžeme už celkem brzy narazit na exempláře krásně kvetoucí a silně ohrožené orchideje okrotice červené (*Cephalanthera rubra*) a několik trsů vikve lesní (*Vicia silvatica*), bobovité rostliny s půvabnými květy, jejichž pavézu a křídla zdobí nápadné nachovofialové vzory na bílém podkladě. O něco výše ve svahu se občas dá najít osamělý keřík rulíku zlo-

Jeřáb břek, foto Alan Šturm

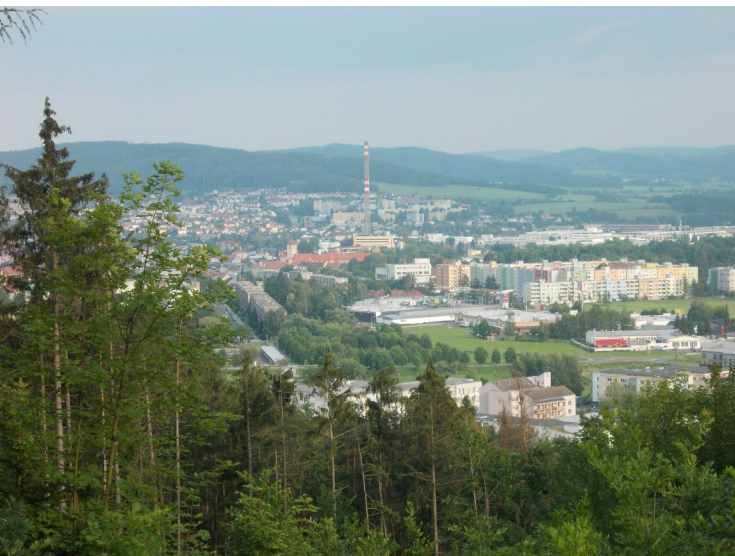
mocného (*Atropa belladonna*) z čeledi lilkovitých (*Solanaceae*), v tuto dobu s rozvitymi pětičetnými kalichovitými květy hnědofialové barvy. Nechvalně proslulé smrtelně jedovaté černé bobule s kovovým leskem, lidově nazývané např. "čertovy třešně" nebo "oči krásné paní", se na něm objeví později, zpravidla ke konci léta či teprve na podzim. Skoro pod vrcholovou partií si pozorný člověk může v lesní hrabance povšimnout roztroušeně rostoucích a neobvykle vyhlížejících (jakoby zhotovených z vosku) žlutohnědých květenství další z orchidejí, která nese stejně nezvyklé jméno - hlístník hnízdák (*Neottia nidus-avis*). Ze zástupců čeledi vstavačovitých (*Orchidaceae*) lze ještě najít - ovšem jen sporadicky - kruštík širolistý (*Epipactis helleborine*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*), okrotici bílou (*Cephalanthera damasanium*), znovu potom okrotici

červenou. Z představitelů jiných čeledí rozhodně stojí za zmínku lilie zlatohlavá (*Lilium martagon*) a divoký orlíček obecný (*Aquilegia vulgaris*). Mezi keři je kvůli svým bílým, ostře čpícím květenstvím a načervenalé kůře větví nápadná svída krvavá (*Cornus sanguinea*).

Jiné druhy bylin upoutají náš zájem na samotném temeni, zejména v jeho jižním a jihozápadním úseku: např. rozrazil ožankovitý (*Veronica teucrium*), řimbaba obecná (*Tanacetum parthenium*), zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*) nebo černýš hajní (*Melampyrum nemorosum*) s nápadně modrofialovými listeny v horní části lodyhy. Asi nejatraktivnější jsou elegantní a ztepilé náprstníky velkokvěté (*Digitalis grandiflora*) se svými hustými jednostrannými hrozny žlutých zvonkovitých květů, jediní původní zástupci svého rodu v naší přírodě. Tito krásavci ale mohou také být životu nebezpeční pro svůj vysoký obsah alkaloidů digitalinu a digitoxinu, silně ovlivňujících srdeční činnost! Problematickým se tu bohužel jeví nadměrný výskyt svízele přítuly (*Galium aparine*) a invazivní netýkavky malokvěté (*Impatiens parviflora*), které ohrožují řadu původních cenných druhů včetně náprstníků. Avšak danou situaci poněkud zlepšuje každoroční vytrhávání obou rostlinných "agresorů" několika dobrovolníky.

Nejvýše položená místa celého kopce zároveň vytvářejí výrazný předěl mezi dvěma skladebně odlišnými typy lesa - tmavším a vlhčím na severním svahu směrem k Habeši (převaha buků a smrků; březový háj při severovýchodním úpatí) a vápencovou teplomilnou doubravou na straně jižní. Světlý dubový porost doplňují borovice lesní (*Pinus sylvestris*), lípy, růže šípkové (*Rosa canina*) a ojediněle i další dřeviny, z nichž musíme uvést jako naprostou raritu jeřáb břek (*Sorbus torminalis*), jenž se nikde jinde na Strakonicku již nevyskytuje! Výslunná jižní stráž ve srovnání s tou na opačné straně vrchu též představuje biotop o dost sušší, kde mají příznivé podmínky především následující květiny a trávy: jetel alpský (*Trifolium alpestre*), jetel horský (*T. montanum*), rozrazil lékařský (*Veronica officinalis*), zběhovce lesní (*Ajuga genevensis*), jestřábník zední (*Hieracium murorum*), silenka níčí (*Silene nutans*), smolnička obecná (*Lychnis viscaria*), kokořík vonný (*Polygonatum odoratum*), krkličník hlíznatý (*Scrophularia nodosa*), violky (rod *Viola*), ostružiníky (rod *Rubus*), lipnice hajní (*Poa nemoralis*) a kostřava obrovská (*Festuca gigantea*). Právě po jižním svahu pozvolna scházíme až dolů. Přibližně v jeho hořejší třetině se ocitneme za hranicí rezervace a po dalším sestupu nakonec z Kuřidla úplně vyjdeme a vrátíme se zpátky do města - buď pěšky, či můžeme využít autobusovou zastávku v ulici Švandy dudáka.

Návštěva Kuřidla ovšem stojí za to v libovolnou část roku, nejen během období na přelomu pozdního jara a raného léta. Jindy nás tam sice nebude očekávat tolik botanických atrakcí, ale zase pro změnu můžeme věnovat pozornost kupř. houbovým, jejichž zastoupení je díky rozmanité skladbě tamního lesa značně pestré. Na odumřelém dřevě či listí se živí různé saprofytické houby, které často můžou vypadat hezky, přestože praktickému houbaři obvykle využití nenabízejí. Samozřejmě kuchyňsky upotřebitelné druhy tu najdeme také. Jedná se hlavně o suchohřib hnědý (*Imleria badia*), suchohřib žlutomasý neboli "babku" (*Xerocomellus chrysenteron*), hřib dubový (*Boletus reticulatus*), hřib smrkový (*Boletus edulis*), hřib kovář (*Neoboletus luridiformis*), tři čtyři běžné druhy klouzků, dále kozák březový (*Leccinum scabrum*), vzácně i křemenáč březový (*Leccinum versipelle*) a osikový (*L. rufum*). Z jiných než hřibovitých jsou zde kromě dalších zastoupeny bedla vysoká (*Macrolepiota procera*), bedla červenající (*Chlorophyllum rhacodes*), několik druhů pečárek čili žampionů (rod *Agaricus*), muchomůrka růžovka - lidově "masák" (*Amanita rubescens*), liška obecná (*Cantharellus cibarius*) a bledá (*C. pallens/subpruinosa*). Ohledně jedovatých druhů může představovat problém zejména občasný výskyt muchomůrky tygrované (*Amanita pantherina*), a to kvůli riziku záměny za jedlou růžovku.

Pohled z Kuřidla na Strakonice, foto Alan Šturm

Živočišnou říši v hojně míře reprezentují rozliční bezobratlí, v první řadě členovci - pavouci, stonožky, mnohonožky, z hmyzu potom nejvíce motýli, brouci a mravenci. Konkrétně uvádím stonožku škvorovou (*Lithobius forficatus*), mnohonožku dvoupásou (*Ommatoiulus*

Ploščice hrabulka jižní, třepenitka svazčitá, foto Alan Šturm

živoucími v hojně míře reprezentují rozliční bezobratlí, v první řadě členovci - pavouci, stonožky, mnohonožky, z hmyzu potom nejvíce motýli, brouci a mravenci. Konkrétně uvádím stonožku škvorovou (*Lithobius forficatus*), mnohonožku dvoupásou (*Ommatoiulus*

sabulosus), ploštici hrabulku jižní (*Tritomegas sexmaculatus*), mravence lesní (*Formica rufa*) a mravence dřevokazy (*Camponotus ligniperdus*). Mezi obratlovci jsem v lokalitě v největší míře zaznamenal zpěvné ptáky, drobné lesní hlodavce a všudypřítomnou srnčí zvěř.

Na úplný závěr bych snad ještě uvedl, že Kuřidlo se určitě vyplatí navštívit i v zimě nebo v předjaří. V této době se totiž za jasných dnů z jeho nejvyšších poloh - díky řídké a bezlisté vegetaci - nabízejí zvláště pěkné výhledy do okolí: na naše město, Katovicko, Krty-Hradec, kopce Tisovník, Hliničnou atd.

Poznámka autora: Za pomoc při určování některých členovců zmíněných ve článku děkuji sl. Evě Legátové.

Alan Šturm

Pro věčné biologické začátečníky

Možná to taky znáte. Ve snaze vylepšit si své znalosti o oblíbené skupině rostlin nebo živočichů si ve volnější části roku zapůjčíte nebo zakoupíte atlas se zvoleným okruhem bioty a snažíte se jej "vepsat" na svůj paměťový harddisk. A ejhle! Ono to učení neprobíhá tak, jak jste si představovali. Úskalí je několik. Buď máte mizernou paměť na jména, nebo na obrázky. V ještě horším případě na obojí dohromady. Nebo prostě máte mizernou paměť všeobecně. Pak se vám může i při nejlepší snaze stát některý z následujících případů. V terénu identifikujete druh, který bezpečně znáte z obrázků, ale za boha si nevezpomenete na jméno. Nebo znáte druh podle jména i charakteristiky, ale venku jej nejste schopni rozpoznat. Případně se vám pletou podobné dvojice, resp. nevíte, který je který. Dalším problémem (zejména pro lidi s dobrou fotografickou pamětí) je obvykle jediná fotka na jediný druh. Pak se více než rozpoznávat druhy učíte podivné pexeso přiřazování konkrétního obrázku ke konkrétnímu názvu - což je vám v terénu většinou k ničemu, protože tam exempláře vypadají trochu jinak.

Jasně, nic nenahradí vůni křídového papíru nového atlasu nebo té příjemné zatuchliny starých knih. Ale čtenářský zážitek a nabývání informací jsou dvě rozdílné věci. Pro rozšiřování encyklopedických znalostí tohoto druhu je samozřejmě nejlepší vyrazit do terénu s někým zkušenějším. Rozpoznané druhy si lépe spojíte s komentářem, biotopem, nějakou zajímavostí nebo konkrétní situací. Dotyčný vás také může upozornit na rozpoznávací znaky nebo další charakteristiky. Ale možnosti takových procházek jsou omezené.

Existuje však ještě jedna možnost, ke které bych vás nyní rád na-směroval. A to jsou tematické skupiny na sociálních sítích. I když je toto médium spíše proklínané, ruku na srdce - jakou část dne věnujeme bezduchému rolování nebo pročitání rádobyzajímavostí...? Co kdybychom při stejné činnosti do svého vědomí i podvědomí nasávali potřebné poznatky? Všeobecně má takové "studium" oproti memorování z atlasů několik podstatných výhod. Náplň těchto skupin je většinou tvořena pestrou směsicí uživatelů. Najdou se zde jak profesionálové, tak i úplní laici. Dalo by se tedy říci, že reprezentativní vzorek, navíc se jedná o lidi se zdravým zájmem o danou věc. Díky "revizím" zkušenějších jsou na naprosté minimum eliminovány případné chyby v určení. Ale oproti mnohdy aranžovaným fotkám z atlasů jsou uveřejňované obrázky civilní a přirozené. Tedy zobrazují předmět v podobě, v jaké ho můžete většinou spatřit v terénu. Další obrovskou výhodou je shoda v četnosti. Jelikož obrázky pořizují a postují uživatelé z davu, dá se říci, že do velké míry odpovídá četnost zachycených druhů i četnosti v terénu (v běžném prostředí kolem nás). Nejčastěji se tedy budou objevovat druhy, které se v danou roční dobu kolem nás vyskytují nejvíce. Takže učení bude probíhat po příjemné ose od těch známějších druhů k větším "špekům". V neposlední řadě si budete zase chvíli připadat normálně, protože nejste sami, kdo nezná zdaleka všechno.

Princip je veskrze stejný, i když jsou některé skupiny zaměřeny více na určování druhů a některé zase více na "soutěžení" v kvalitě fotografií. Uživatel přidává obrázky buďto k "obdivu" (s již určeným druhem), anebo přichází se zachyceným a pro něj neznámým exemplářem s prosbou o určení nebo ověření domněnky. Posbíral jsem několik tipů na facebookové tematické skupiny. Na jiných sociálních sítích nejsem aktivní, ale budu rád, pokud se někdo z vás podělí o další podobné stránky.

Birding CZ - Tato ptáčkařská skupina se jeví spíše jako soutěž o nejlepší foto, ale vzhledem k vysoké frekvenci příspěvků nej-různější kvality k našemu účelu slouží výborně.

Mykologická poradna - Ke skupině jsem se připojil teprve v zimním období, kdy připomínala spíše klub příznivců penízovky sametonohé, ale vzhledem k fundovanosti některých uživatelů bude v hlavní houbařské sezóně jistě více než zajímavá. Na určování hub jsou zaměřeny ještě dvě podobné skupiny ([zde](#) a [zde](#)).

Určování bezobratlých - Pro fandy hmyzu, motýlů, pavouků a jiné bezobratlé zvířeny

Foto -jj-

povinnost, příspěvky jsou rozmanité jako zoologická skupina sama.

Určování rostlin - Kromě běžných planých rostlin se zde často vyskytují také dřeviny, rostliny ze zahraničí nebo pokojové květiny.

Fauna CZ - (především) obratlovci - Doplnění chybějících skupin a částečný překryv s ostatními. V zimním období jsou zde časté příspěvky se stopami nebo norami. V průběhu roku pestrá směsice savců, obojživelníků, plazů i ostatních skupin živočichů.

Housenky a motýli - Jedna ze skupin s užším zaměřením. -jj-

Čelistnatka ptačí

Tento pavouček s délkou těla 5–7 mm (hlavohrud' 2–2,5 mm) má žlutohnědou hlavohrud' s tmavší trojúhelníkovitou skvrnou za zadními očima. Chelicery jsou mohutné, dlouhé, s výraznými zoubky. Směřují do stran. Zadeček je na hřbetní straně bělavý s obvykle tmavou nebo žlutohnědou laločnatou skvrnou s perleťovým leskem. Boky zadečku jsou bělavé až stříbřité. Zadeček je mírně protáhlý, u samic s nápadným hrbem. Nohy jsou žlutohnědé s tmavším kroužkováním. Samečci jsou menší, subtilnější a mají méně kontrastní zbarvení.

Foto Eva Legátová

trus na listu, kde tyto pavoučci s oblibou odpočívají. Fotografie čelistnatky ptačí, na které je vajíčko parazita, je ze 17. 10. 2021 z chanovického záměckého parku. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

KŮRKA, A., ŘEZÁČ, M., MACEK, R., DOLANSKÝ, J.: Pavouci ČR. Academia Praha, 2015.

MACHAČ, O.: <http://www.naturabohemica.cz/tetragnatha-obtusa/>

Večer s dokumentem - 96. díl - Nech půdu žít

Název dokumentu "Nech půdu žít" je sám o sobě výmluvný: naznačuje, že půda je živý organismus a že je žádoucí udržovat ji v příznivém stavu, aby mohla plnit svou důležitou funkci. Kvalitní půda je přece základem našeho života, a tak stojí za to vědět o ní co nejvíce.

Doc. RNDr. Ladislav Miko, Ph.D. hned v úvodu předvádí jednoduchý experiment s půdou bohatou na organickou složku (ta dobře saje vodu) a půdou chudou (z ní voda stéká a část drobnějších částic s sebou odnáší). Další názornou ukázkou je předvedení, jak vzniká žádoucí drobtovitá struktura. Z placiček, představujících jíly, z kamínků, kousků savé houby a z tenkých lepkavých válečků se dají vytvořit smotky držící pohromadě (mikroagregáty). Když si je představíme spleené po několika do hrudek (agregátů) a uvědomíme si, že ve skutečnosti mají milimetrovou velikost, pak si můžeme porovnat takovou strukturu se sypkým materiálem a bude nám jasné, co z toho je příznivější pro zadržení vody a živin. Ptáme-li se, čím drží takové drobtovitá pohromadě, dozvíme se, že je to výsledek činnosti drobtovitých půdních živočichů. Ti produkují lepkavé exkrementy, slizy a vlákna. My sami toto neumíme a žádné z našich strojů také ne. Je nutné nechat půdu žít a starat se o to, aby se jejím obyvatelům (edafonu) dařilo.

Vzhledem k nepatrné velikosti se pancéřníci a jiné "breberky" přesouvají jen na krátkou vzdálenost a od kraje pole se do jeho středu sami nedostanou. Mohou cestovat v peří ptáků, na tělech hlodavců nebo i hmyzu a jiných živočichů, mohou být unášeni větrem a vodou. Naším úkolem je vytvořit v krajině co nejvíce míst, odkud by mohli na pole přicházet. Tak, aby to neměli příliš daleko. Mozaikovitá podoba krajiny

je tedy ještě mnohem důležitější, než by se mohlo zdát.

Co je asi nejpůsobivější informací celého dokumentu, to je sdělení, že rostliny na jedné straně čerpají z půdy pro sebe živiny, na druhé je do půdy i dodávají. Pěkně se o tom mluví i ve snímku Ljuby Václavové z roku 2013 „Neztrácejme půdu pod nohama“ (viz [zde](#)). Rostliny tak doslova krmí půdní biotu a snaží se ji udržovat při životě. Přesně o totéž bychom se měli co nejvíce zasazovat i my, v duchu úsloví, že kdo se dovede postarat o půdu, může čekat, že se půda postará o něj.

Zatímco na začátku dokumentu nás doc. Miko vítá vážnými slovy "... Ne, nejsme na Sahaře a tohle za mnou není písčiná duna. Jsme v polích jižní Moravy...", v závěru symbolicky sází uprostřed té pustiny strom a nám, divákům, je jasné, že podobné jednorázové činy by smysl neměly. Je nutné udělat pro záchranu půdních živočichů mnohem více: "...Záleží jen na nás, jestli jim dáme šanci. Je to konec konců i šance pro nás pro všechny."

Dokument "Nech půdu žít" můžete zhlédnout [zde](#). -ah-

Foto -ah-

Pozvánky - únor 2022

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 15. 2., nebo čtvrtek 17. 2. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Sezóna kurzů probíhá ve dvou totožných termínech 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Úterní zastavení

ÚT 1. 2. : Setkání s literaturou, **např. s dílem Jana Skácela.** Sraz v 16:00 před pobočkou Za Parkem.

Přírodovědná procházka do okolí Nebřehovic

SO 19. 2. Sraz v 9:15 před nádražím ČD. V 9:25 odjezd do Radošovic (příjezd v 9:29), dál půjdeme celkem cca 15 km po zpevněných cestách do Nebřehovic, Modlešovic (zde možnost se odpojit a jet vlakem) a zpět do Strakonice. Více v ŠK Za Parkem nebo na www.csop-strakonice.net.

Mezigenerační klub PARK

NE 13. 2., PO 14. 2. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděli v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 4. 2. si z papíru vyrobíme ozdobné jehnědy, 11. 2. si zasijeme semínka ke klíčení, 18. 2. si vyrobíme Morenu a popovídáme o masopustních**

zvycích. Na schůzky si berte s sebou baterky, a v zasněžených dnech i boby. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větviček na určování podle pupenů (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz. Plánované akce jsou vyhlášeny, ale vzhledem k aktuální epidemiologické situaci může dojít ke změnám. **-ah-**

Pozvánky odjinud:

BudSob opět i ve Strakonících

středa 9. 2., 17-19 hod., Strakonice - čajovna Na půdě

BudSob (budme soběstačnější) je neformální spolek lidí z jižních Čech, které spojují zájmy o soběstačnost, přírodu, ekologii, výchovu dětí, duševno. Provozujeme i vlastní výměnný systém [LETS](https://www.budsob.cz) s lokální měnou Sob. Více o nás viz www.budsob.cz - na stránce Manifest. BudSob má ve Strakonících delší tradici, nicméně se zde již delší dobu pravidelná setkání neorganizovala. Avšak BudSob fungoval i nadále v dalších "buňkách" v Českých Budějovicích, Kaplici, Táboře, Nových Hradech a poslední léta aktivněji i ve Volyni. Pokud je soběstačnost to, co žijete, a chcete ji v blízkém okolí také rozvíjet, rádi se rozrosteme.

Jak takové setkání probíhá:

- nově příchozí seznámíme s BudSobem, LETS a lokální měnou
- diskutujeme aktuální témata v BudSobu i ve společnosti
- přinášíme vlastní výrobky, výpěstky i přebytky čehokoli a "směňujeme"

Drobné smetí

Na Slovensku od začátku roku funguje systém zálohovaných lahví

Slovensko od ledna 2022 zavedlo zálohu na plastového a hliníkové lahve. Ta má zvýšit podíl recyklace těchto obalů. Zálohu ve výši 15 eurocentů je v některých obchodech možné věnovat na dobročinné účely. Více viz [zde](#).

Ptákem roku se stal zvonek zelený

Po loňské káni lesní pro letošek přebírá tento titul ptačí druh, který je v současné době ohrožován zejména infekční chorobou trichomonózou a z naší krajiny rychle mizí. Více informací viz [zde](#).

Silvestrovské ohňostroje výrazně zhoršily stav ovzduší

Měření ČHMÚ potvrdila výrazné zhoršení ukazatelů znečištění ovzduší v důsledku zábavní pyrotechniky během silvestrovské noci. Podrobnosti se dočtete [zde](#).

Soud rozhodl o opětovném zprůchodnění obory na Opavsku

Obora Jelenice zůstane přístupná veřejnosti. Nejvyšší správní soud zrušil dřívější opatření orgánu státní správy myslivosti, které zapovídalo celoroční vstup do honitby. Více viz [zde](#).

Historicky první nález vzácného hnědáka v Čechách

Na Domažlicku byl doložen první nález kriticky ohroženého hnědáka podunajského na území Čech. Doposud byl tento druh motýla nalézán pouze na jižní Moravě. Více informací je k dispozici [zde](#).

Nový stavební zákon by měl být novelizován

Hojně kritizovaný nový stavební zákon ušitý na míru developerům by měl doznat změn. Odklad účinnosti, který bude předcházet nutným změnám v zákoně (zejména zamezení vzniku jednotného „megaúřadu“), deklarovala nastupující vláda. Více informací viz [zde](#).

Byla vydána Zpráva o životním prostředí v ČR za rok 2020

Zpráva si kromě jiného všímá některých mírně pozitivních trendů např. v oblasti lesnictví (posun výsadeb vzhledem k vyššímu zastoupení listnáčů) nebo odpadovém hospodářství (mírné snižování produkce směsných komunálních odpadů). Více se dočtete [zde](#) nebo přímo ve [Zprávě](#). -jj-

Zemřel zoolog Ivan Lukeš

8. 1. 2022 zemřel ve věku nedožitých 77 let přírodovědec Mgr. Ivan Lukeš. Širší veřejnosti byl známý hlavně jako fotograf nebo jako zoolog kašperskohorského Muzea Šumavy. Více se můžete dočíst [zde](#). -ah-

Literární okno

Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 2.

Hip hop

V druhém pokračování miniseriálu si posvítíme na hiphopovou subkulturu, resp. objemný hudební žánr. I když se na první pohled může zdát, že od témat ochrany zvířat a přírody je lyrika této hudby na míle vzdálená, alespoň zčásti je opak pravdou. Od svého dřívějšího (a v mnohých ohledech ještě komerčně převažujícího) gangstersko-dolarového pojetí se hip hop posunul a rozvětvil do mnoha podob. Jakožto zpívaná "poezie" měl od samého počátku těžiště v textech, které od reflexe problémů ulice postupně přecházely v niternější sdělení osobního charakteru i přímou angažovanost v nejrůznějších zejména sociálních oblastech. Ve 21. století s růstem environmentálního hnutí a hnutí za osvobození zvířat se tato tematika začíná propisovat i do hip hopové lyriky. Pro mě osobně je tento žánr okrajový (a tudíž můj článek nebude obsahovat ani zdaleka úplný výčet jeho propojení s tématem seriálu), ale dá se říci, že jsem si k němu našel cestu právě skrze interprety reflektující i tuto oblast. Zajímavé je také pozorovat, kterak tito "okrajoví" hudebníci vlastně odrážejí celou komerčně zkaženou hip hopovou scénu, kdy jim právě jejich angažovanost v závažných tématech ubírá na fanoušcích a popularitě. A o to víc je mi jejich tvorba sympatická. Existuje také nemalá část interpretů, kteří se více či méně otevřeně hlásí např. k veganství, ale v jejich tvorbě se to nijak neprojevuje. Jedním z hlavních důvodů bude uvedený fenomén.

Náš exkurz začneme v České republice. První nesmělé náznaky environmentálně laděných textů se objevují již u průkopníků českého hip hopu - kapely Chaozz (např. song [R.O.Z.D.Í.L.](#)). Podobným způsobem se vyjadřuje další zásadní formace PSH, u které je všeobecná společenská kritika doplněna o aspekt životního prostředí např. v písni [Hlasuju proti](#):

*zvířata v klecích, co viděj' pravdu
navždy znavenou v proudu potoka
těžko se budou ptát,
co jsou listy a strom, široká krajina*

Nedá se však říci, že by dnešní český hip hop oplýval angažovanými texty. Projevuje se zde ve velké míře výše zmíněné. Komerčně úspěšní hudebníci, jako je třeba Vladimír 518 nebo James Cole (otevřeně se hlásící k veganství) závažná témata ve svých textech patrně záměrně vynechávají. Do lyriky se tak dostávají spíše u těch méně známých interpretů. Ikonickou a tematicky vyhraněnou je formace KŘIKZTICHA, která ztatelně navazuje na anarchisticko-punkové kořeny a snaží se tvořit pod etikou DIY (Do it yourself - Udělej to sám). Už z vlastní charakteristiky na internetu je jasné, že sociální kritika se týká i samotné hip hopové subkultury: *Nediktujem, na drahý hadry a auta nemáme prachy a místo zlatejch řetězů nás svazujou okovy tohohle systému.* Nejvýmluvnějším songem s tématem osvobození zvířat je [Krvavá mantra](#). Z okruhu tohoto hudebního uskupení pochází i jihlavský rapper [Kolona](#) s podobně směřovanými texty. Z českých luhů a hájů můžeme ještě přidat hip hopové trio Šipy se songem [Zvíře](#) nebo rappera Bonuse ([Jez co ti dají](#)).

Sousední Slovensko donedávna reprezentoval se svými ekologicky angažovanými a soucitnými texty hudebník Presento, který doprovodil i jeden z ročníků strakonického festivalu Veget Fest. Výmluvnými jsou jeho songy [Požičaný svet](#) (text inspirovaný McCarthyho postapokalyptickým románem Cesta) nebo [Dokedy?!](#), ze kterých pocházejí naše ukázky:

Zabíjame bez zmyslov, empatie zbavení
A diabol ktorý drieme v nás je iba nami živený
Ťažko je zmeniť pohľad, keď putujeme zasnení
A bojíme sa pozrieť pravde do očí, sme zbabelí.

Odsúdení k zániku niekoľko rokov dozadu,
Len čakáme na deň D ako väzni na popravu
Stále nechce väčšina zmeniť svoj uhol pohľadu
Je pohodlnejšie byť ticho, zaradiť sa do davu.

Dúfať a veriť, že to niekto spraví za nás
Tu nepomôže otčenáš, nepomôže zdravas.
Nepomôžu modlitby, nepomôžu chrámy
Nastane koniec tma kataklizma zánik.

...

Požičaný svet, požičaný čas
Aj tak si nevážime nič a to sa dalo čakať
Máme požičaný svet a požičaný čas
A požičané oči nech sa môže nad ním plakať.

Presento, foto Darina Vernerová

aktivizmu objavuje v textech písní pouze zřídka – namátkou Jedi Mind ([Making a killing](#)) nebo Gaia's Eyes ([Anthem for animals](#)). Paradoxně objevíme více songů zaměřených přímo na rostlinný jídelníček – viz např. Dead Prez ([Be healthy](#)) nebo motivační song [No beef](#) (DISL Automatic).

Pro objevování dalších zajímavých (i když méně známých) interpretů doporučuji např. [tento playlist](#). -jj-

Lúky vymenili sme za fabriky
A pralesy sú v moci kartelov a ťažkej techniky
Pre jeden kožuch dokážeme zabiť zviera
A kde bola pitná voda, tam už žiaden prameň nevyviera

Páska cez oči ako prostriedok moci
Nafta je zlato a my ľudia jej otroci
A tak kupujeme, predávame, obchod je to hlavné
A že nemáme čo dýchať, to už není veľavravné

...

Všetky grafy dostávame zadarmo od prírody
A vážime si ich? Nie! Čerpáme len výhody
Na ničenie a skazu si vždy nájdeme dôvody
Odpad, ropa len tak vypustené do vody

Sme kati, empatia dávno stratená
Veríme, že sliepka je len ako tovar stvorená
Že prasa je len potrava, vieme ho streliť do hlavy
A radi spravíme si show z tej zbabelej popravu

Z ostatních zahraničních interpretů vybírám už pouze příklady ve stylu špičky ledovce. Německými zástupci jsou mj. rapper Albino, který environmentální krizi ztvárnil v songu [Respekt](#) (v klipu je použit známý krátký animovaný film Man od Stevea Cuttse), Boykott ([Der Bolzen](#)) nebo také excentrický hudebník Daniel Gun (působící i v tělese Goodfellas Mafia). Poslední jmenovaný je představitelem zajímavé fúze s hardcoreovou subkulturou "straight edge", odmítající veškeré drogy včetně alkoholu (představíme si v některém z dalších pokračování seriálu); stejně jako např. xForgotten frequencyx ([Bring the war home](#)). Dalším zajímavým hudebníkem je norský rapper Mistro ([Be their voice](#)), který téma osvobození zvířat a přírody pro mnohé radikálně spojuje s antinatalismem (hnutí za dobrovolnou bezdětnost), a jeho vedlejší projekt Disobey 93 ([Veganized](#)).

A na závěr letem světem do zámoří. Environmentální skladbu [S.O.S.](#) má na svědomí hudebník Will.i.am. Jako zjevení musí v afroamerické komunitě působit rapper Markese, který v songu [The dream reborn](#) vyzývá zelené technologie. Podobně jako Mose Def, který se již v roce 1999 věnoval v písni [New world water](#) problému přístupu k čisté vodě.

Velmi dlouhý je v dnešní době výčet amerických hip hopových umělců, kteří se i v textech svých písní zabývají tematikou práv zvířat. Osobností je v tomto ohledu rapper RZA, který hudebníky s podobným zaměřením zastřešil pod společné uskupení Wu-tang clan. Přes jejich množství se tematika prozvířecího

Čtyři důvody pro zrušení televize - Jerry Mander

"Prostřednictvím sdělovacích prostředků lze vstupovat lidem přímo do podvědomí a jako černokněžník z jiného světa jim tam zasévat představy, které je pak nutí dělat věci, jež by je jinak ani ve snu nenapadly."

Možná kvůli přetlaku jiné literatury, možná kvůli zbytečnému předsudku číst o něčem, o čem už patrně vím vše potřebné, jsem se k téhle zásadní knížce dostal až v době posledního vánočního volna. Jaká škoda. Protože tolik překvapení pohromadě jsem už dlouho nezažil. Hlavním z nich byla informace, že kniha byla v originále napsána už v roce 1973, přesto byste aktuálnější a výstižnější materiál na toto téma těžko hledali. Do češtiny byl text přeložen až v roce 2000 a vydán takřka samizdatovým způsobem malým nakladatelstvím spolupracujícím s Hnutím Duha. Je až neuvěřitelné, že téměř o půl století později na sdělení vůbec nic nezestálo. Naopak je

až strašidelně aplikovatelné i na všechny podobné moderní technologie dneška - zejména asi chytré telefony a sociální sítě.

Autor knihy dlouhá léta působil v jedné z vlivných amerických reklamních agentur, později své zkušenosti využil v nově založené agentuře pomáhající veřejně prospěšným organizacím a environmentálním kampaním. Na první pohled se může zdát, že kniha bude rozebírat "viditelné" vlivy, jako je záření z obrazovek nebo explicitní vyobrazení násilí. Ta však jde mnohem hlouběji a věnuje se zejména vlivu deformované a unifikované reality na běžné (nejen spotřebitelské) chování člověka a celkový stav a vývoj společnosti. Pokud bychom 2. polovinu 20. století označili jako období překotných a negativních sociálních a environmentálních změn, pak televizor, jako běžná součást drtivé většiny domácností, by byl jejich symbolem, průvodcem a katalyzátorem.

Knihy je sice rozdělena fakticky do čtyř částí (důvodů pro zrušení televize), ty se však navzájem prolínají a text se záhy pouští do hloubky a do mnoha tematických, možná až rozvláčných odboček. Nejtěživěji působí fenomén (velmi přesně popsán Manderem jen asi 20 let po bouřlivém rozmachu tohoto média), který možná stojí ještě nad čtyřmi hlavními šuplíky - masové sjednocování zkušeností společnosti prostřednictvím pokroucené reality poskytované televizí a odosobňování od přímých životních prožitků (především souvisejících s přírodou). *"Vyděsilo mě to, protože jsem si uvědomil, že stav, k němuž sledování televize přispívá tím, že působí zmatek v myšlení a přináší unifikaci názorů a fyzickou izolaci, je ideálním předpokladem pro vznik autokracie, obzvláště v kombinaci s pasivitou a účinky implantovaných představ, o jejichž působení jsem se dozvěděl až později."*

Autor popisuje dva základní manipulativní děje, kterými se konkrétní úzky skupiny snaží proměnit naše vnímání skrze televizní obrazovku. Tím prvním je klasická reklama, jež prostřednictvím televize narostla do bizarních rozměrů. Tím druhým pak o poznání temnější a méně určitý proces po vzoru Orwellovských či Huxleyovských dystopických románů, jehož produktem má být masa lidí nekriticky přijímající veškeré informace. Zda je tento druhý jev záměrně řízen nebo je "pouhým" následkem čistě komerčního pozadí masmédií, již nechávám na posouzení každého z nás. *"Nebezpečí nastává v okamžiku, kdy se lidské myšlení podaří zjednodušit natolik, že je přístupné čemukoli. Pak se z jedinců stává snadná kořist pro každého vůdce, autoritu nebo mocenský systém, který rozumí jednoduchosti příslušného klíče a umí hovořit vhodným jazykem."*

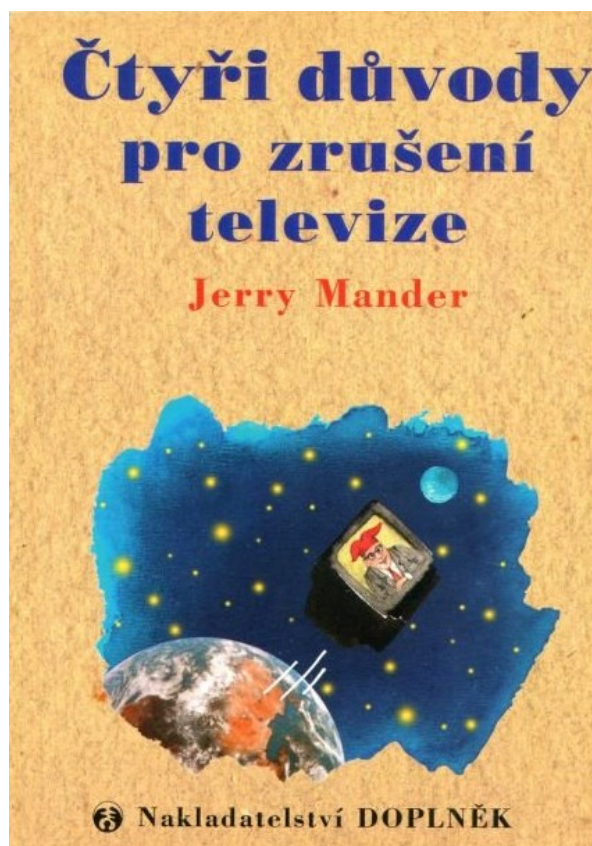
Ve čtyřech hlavních částech knihy je dopodrobna rozebráno, jakými konkrétními principy je něco takového vůbec možné. Zatímco televize je společností vnímána jako neutrální nebo dobrovolný prostředek k ukrácení volného času, ve skutečnosti má na každého z nás silně negativní vliv snad ve všech aspektech našeho bytí.

1) Zprostředkovaná zkušenost. První důvod velmi úzce souvisí s problematikou devastace životního prostředí. Televizí zprostředkované a osekane informace/obrazy/zážitky/emoce nás krůček po krůčku vzdalují od skutečného světa. Od vnímání a interakcí, které byly po tisíce let broušeny evolučními pochody. Jedním z neblahých důsledků je i naše vzdálení se přírodě, což velmi nahrává lhostejnosti nad jejím ničením. Tyto jevy jsou připodobňovány principu smyslové deprivace, kdy obrázky v televizi nevyvolávají smyslovou odezvu, kterou by vyvolaly děje ve skutečném světě.

2) Kolonizace zkušenosti. Aneb využívání televize k vytváření neexistujících potřeb a jejich následné uspokojování prostřednictvím zbytečných nákupů. Tato část knihy popisuje klasickou reklamu. Proces izolace lidí od přirozené nekonsumní zkušenosti, popsany v předchozí kapitole, roztáčí marketingové soukolí, kdy autor reklamy působí na milióny lidí s naprosto primitivním záměrem - jen proto, aby si něco koupili. V přeneseném slova smyslu by se dalo říci, že reklama v dnešní gigantické podobě pomáhá udržovat v chodu tržní (kapitalistickou) podobu společnosti založenou na z velké části zbytné materiální spotřebě.

3) Vliv televize na člověka. *"Televizní vysílání vyvolává u lidí, kteří je sledují, neurofyzilogické reakce. Ty mohou způsobovat nejružnější onemocnění, ale v každém případě vedou ke zmatku a podřizování se představám, jež nám někdo vnucuje zvenčí."* V této kapitole je rozebrán onen prazvláštní mechanismus, kdy víme, že nás televize nudí, hypnotizuje nebo dokonce rozčiluje, a my nejsme s to od ní odejít. Proč nás unavuje něco, k čemu si sedáme odpočinout? A proč z toho krysího kolečka nejsme schopni vystoupit? *"Informace z televize se bez rozlišování a jako celek zapisují přímo do paměti a nejsou přístupné vědomé analýze, chápání nebo učení. Podobají se výuce ve stavu spánku."*

4) Zákonitě deformace televize. I kdyby chtěl někdo z televize udělat lepší a možná i přínosné médium, zkrátka by to nešlo. Zařízení samo o sobě má totiž taková technická omezení, že to není proveditelné. Jedná se zejména o přenášení pouze jednoznačných a zjednodušujících informací, na

kterých jsou založena právě komerční sdělení. Mnoho těch vícevrstevnatých, složitých a podstatných sdělení je televizí neinterpretovatelných. "Stáváme se poustevníkem v jeskyni, který zná jen to, co mu televize nabízí. Lidé, kteří ovládají televizi, se stávají choreografy našeho vnitřního vědomí a duševního života. Kapituluje před jejich výběrem informací. Žijeme v jejich myšlenkovém rámci."

"Televize potlačuje a nahrazuje tvůrčí fantazii, vede ke všeobecné pasivitě a učí diváka bezvýhradně se podřizovat autoritě. Je nástrojem proměny lidí v obrazy a představy, jež přijímají z obrazovek."

Kniha je k dispozici ve fondu Ekoporadny při ŠK. -jj-

Únorové zápisky Jirky Wagnera

O čem únor je? O tom, že zima sice ještě naplno zkouší sněhy i mrazy, ale my už tak nějak začínáme doufat v jaro. V dálce ještě zasněžený vrch Kběl. Opálové slunce nad bílým polem. Ptačí stopy ve sněhu. Zmrzlé bělomodré nebe nad prastarou lípou při podsrpenské silnici. Pak obleva. Pramen v louce slabě vrní předjarní písničku. Žlutý kvítek talovinu se klube ze sněhu. Kape. Zapomenutý oříšek v loňském listí. Kočičky jív už se strojí. Ptáci se obveselují. *Svatý Matěj otevírá zemi.*

Foto Jiří Wagner

NASNĚŽILO DOST.

*Ráno pod novým sněhem
všechna minulost.*

NA MRAZY STRAKA

*křičí.
Na pomoc volá
předjarní slunce.*

SNĚHOVÉ TÁNÍ.

*Na střeše vrkají holubi.
I okap.*

NIKDO TU NENÍ.

*Jenom já a ten kos.
Oba
zamyšlení.*

SNĚŽENKY BÍLÉ

*na samém konci února.
Ach, dětství jara!*

Zdraví a strava

Ruská kuchyně

S ruskou kuchyní je neodmyslitelně spjata polévka boršč s agresivně rudou barvou po červené řepě a také minutkový guláš Stroganov. Obě tato jídla jsme si samozřejmě připravili i na posledním tematicky zaměřeném kurzu zdravého vaření. Ale věnovali jsme se i výrobě suroviny, která je doposud opředena určitým závojem tajemství. Zejména v souvislosti s tím, kde vlastně vznikla. Seitan neboli pšeničné maso se historicky na území euroasijských stepí určitě připravoval, ale kdo s ním přišel jako první, není vůbec jasné. Tajemný je také svou vlastní přípravou, kdy z pytlíku hladké mouky po několika krocích vzniká něco, co strukturou a po vhodném ochucení připomíná maso. Dnes zažívá své zmrtvýchvstání díky směrům racionální výživy (zvláště ve veganské komunitě je velmi populární). A když ho použijete v receptech klasické ruské kuchyně, je to teprve ta pravá jízda. Třeba když seitan získá krvavý odstín vařením v nejpoblábnější ruské polévce.

Domácí seitan

Ingredience: hladká mouka

Postup přípravy: Z mouky a vody důkladně vypracujeme nelepivé těsto (přibližně 0,5 l vody na 1 kg mouky). Ve studené vodě v míse hnětením vymýváme škrob, vodu vždy po chvíli opatrně slijeme, abychom neztráceli hmotu. První nálevy můžeme použít při dalším vaření k zahušťování. Hmota se hnětením a postupným vymýváním začne rozpadat, později opět spojoval. Na konci zůstane kompaktní houbovitá hmota, ze které se již další škrob nevymývá. Seitan dle další plánované úpravy rozkrájíme na menší kusy a vložíme do osoleného vývaru nebo polévky, kde vaříme 20-30 minut (dle velikosti kusů). Dále upravujeme a ochucujeme libovolně.

Boršč

Ingredience: cibule, střední řepa, mrkev, červené zelí (1/4 menší hlávky), větší brambora, voda (cca 2 l), rajský protlak (cca 200 ml), ocet (lžice), divoké koření, sůl, drcený pepř, kopr, rostlinný olej

Postup přípravy: Na oleji zpěníme nadrobno pokrájenou cibuli. Přidáme pokrájenou řepu, mrkev, zelí a bramboru a několik minut restujeme. Zalijeme vodou, osolíme, ochutíme kořením a octem a vaříme do změknutí zeleniny (cca 30 minut). Ke konci vaření přidáme rajský protlak a kopr.

Seitanový Stroganov

Ingredience: seitan (cca 300 g), 2 cibule, žampiony (nebo libovolné houby - cca 150 g), kyselé okurky (2-3 ks), sůl, drcený pepř, rajský protlak (cca 200 ml), rostlinná smetana (cca 200 ml), citrónová šťáva (2 lžice)

Postup přípravy: Pokrájenou cibuli orestujeme do zlatova, přidáme na kostky pokrájený uvařený seitan a na plátky pokrájené žampiony. Osolíme, opepříme a restujeme. Přidáme pokrájené okurky, rajský protlak, rostlinnou smetanu a citrónovou šťávu. Dusíme do částečného zhoustnutí.

Foto -jj-

Alternativně na plechu: V míse smícháme na kostky pokrájený seitan, na půlkolečka pokrájenou cibuli a pokrájenou okurku s olejem, solí a pepřem. Směs pečeme na plechu dozlatova na 210 °C, občas promícháme. Zalijeme omáčkou z rajského protlaku, rostlinné smetany a citrónové šťávy. Necháme krátce dopéct.

Slaná pohanková kaše

Ingredience: cibule, mrkev, pohanka (šálek), rostlinný olej, žampiony (nebo libovolné houby - půl šálku), česnek (2 stroužky), sůl

Postup přípravy: Na oleji orestujeme nadrobno pokrájenou cibuli a nahrubo nastrouhanou mrkev. Přidáme houby, utřený česnek a pohanku, osolíme a za občasného přidávání menšího množství vody dusíme do změknutí pohanky a vyvaření tekutiny. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Jiří Wagner, Pavla Setničková, Tereza Humešová, Alan Šturm, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2022

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE